

Ergen-Ebevenyn Kariyer Uyumu İle Duygusal Özerklik Arasındaki İlişki: Benlik Saygısının Aracı Rolü

The Relationship Between Adolescent-Parent Career Congruence and Emotional Autonomy: The Mediating Role of Self-Esteem

Hacer Yıldırım-Kurtuluş^{1*}

Kadir Meral²

Emin Kurtuluş³

*Sorumlu yazar

Corresponding author

¹Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye
Dr, The Ministry of Education, Turkey
haceryildirim91@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-0880-1318

²Doktora Öğrencisi, Trabzon Üniversitesi, Türkiye,
PhD Candidate, Trabzon University, Turkey,
kadir_meral21@trabzon.edu.tr
ORCID ID 0000-0001-9373-4334

³Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Türkiye,
PhD Candidate, Sakarya University, Turkey,
eminkurtulus1@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-6346-0114

Makale geliş tarihi / First received : 02.05.2021

Makale kabul tarihi / Accepted : 17.06.2021

Bilgilendirme / Acknowledgement:

Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

- 1-Araştırmacıların katkı oranı eşittir.
- 2- Makalenin yazarları arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.
- 3- Araştırmamızın verileri 2020 yılından önce toplanmıştır.
- 4- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

This article was checked by *Turnitin*. Similarity Index 19%

Atf bilgisi / Citation: Yıldırım-Kurtuluş, H., Dursun K., Kurtuluş E. (2021). Ergen-ebevenyn kariyer uyumu ile duygusal özerklik arasındaki ilişki: Benlik saygısının aracı rolü. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (11), 280-297.

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, ergenlerin ergen-ebeveyn kariyer uyumunun duygusal özerklik üzerindeki doğrudan etkisinde benlik saygısının dolaylı etkisini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubu lise eğitimine devam eden, 14-18 yaş arasında bulunan 379 ergenden oluşmaktadır. Çalışma grubunda yer alan 379 ergenin 134'ü (%35,4) erkek, 245'i (%64,6) kızlardan oluşmaktadır. Araştırma ilişkisel tarama modeline uygun olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın gerekli verileri elde etmek için Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu Ölçeği, Duygusal Özerklik Ölçeği, İki Boyutlu Benlik Saygısı Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayı Analizi ve Regresyon Temelli Bootstrapping Tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ergen-ebeveyn kariyer uyumunun ergenlerin benlik saygısının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Bununla birlikte ergenlerin ergen-ebeveyn kariyer uyumunun duygusal özerklik üzerindeki doğrudan etkisinde benlik saygısının dolaylı etkisi incelendiğinde, kısmi aracılık etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler

Ergen, Lise, Ergen-Ebeveyn Kariyer uyumu, Benlik Saygısı, Duygusal Özerklik

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the indirect effect of self-esteem on the direct effect of adolescent-parent career congruence on emotional autonomy of adolescents. The study group of the study consists of 379 adolescents between the ages of 14-18, who continue their high school education. Of the 379 adolescents in the study group, 134 (%35.4) were boys and 245 (%64.6) were girls. The research is designed in accordance with the correlational research method. The Adolescent-Parent Career Congruence Scale, The Emotional Autonomy Scale, the Two-Dimensional Self-Esteem Scale, and a Personal Information Form were used to collect the study data. Pearson Product-Moment Correlation Coefficients, and Regression Based Bootstrapping Technique were used to analyze the research data. According to the results of the study, it was seen that adolescent-parent career congruence was a significant predictor of adolescents' self-esteem. Furthermore, it was found that there was a partial mediation effect when the indirect effect of self-esteem on the direct effect of adolescent-parent career congruence on emotional autonomy of adolescents was examined.

Keywords

Adolescent, Adolescent-Parent Career Congruence, Self-Esteem, Emotional Autonomy

GİRİŞ

Ergenlik dönemi, insan yaşamında çocukluk ve genç yetişkinlik arasında kalan biyolojik ve sosyal bir geçiş dönemini ifade etmektedir (Blakemore ve Mills, 2014). Ergenlik, hormonal değişimlerin başladığı on iki yaş civarında başlamakta ve on sekiz yaş ya da yirmili yaşların başına kadar sürdüğü kabul edilmektedir (Jaworska ve MacQueen, 2015; Steinberg, 2007; Steiner ve Feldman, 2008). Bu dönemde, bireylerde fiziksel görünümde, cinsel ilgilerin artmasında, sosyal anlamda yeni roller edinme arzularında, zihinsel gelişmelerinde, benlik algılarında önemli değişim ve gelişimler gözlenmektedir (Budak, 2000; Manning, 2002). Bu değişimlerden bir tanesi de sosyal alanda gerçekleşen özerklik isteğidir (Marusak, Thomason, Sala-Hamrick, Crespo ve Rabinak, 2018). Araştırmalar özerkliğin yetişkinliğe geçiş (Allen, Bell ve O'Connor, 1994; Grotevant ve Cooper, 1986), ergen psikososyal uyum (Soenens ve Vansteenkiste, 2011), kimlik gelişimi ve duygu düzenleme (Brenning, Soenens, Van Petegem ve Vansteenkiste, 2015) için önemli bir gösterge olduğunu göstermektedir. Özerklik kavramı, bağımsız hareket etmek olan *davranışsal*, kişinin kendi hayatının kontrolünü sağlama yetkinliği olan *bilişsel*, özgüven ve bireysellik yoluyla gelişen çocukluktan farklı olan ailesiyle yakın ilişkilerindeki değişimleri ifade eden *duygusal* boyutlardan oluşmaktadır (Parra, Oliva, Sánchez-Queija, 2015). Bu çalışmada ergenlerde özerkliğin duygusal boyutu ele alınacaktır.

Özerkliğin bir boyutu olan duygusal özerklik, bireyselleşmeyi ve ebeveynlere bağımlı olmamayı içermektedir (Steinberg ve Silverberg, 1986; Tung ve Dhillon, 2006). Bununla birlikte ebeveynlerden uzaklaşma, çocukluktan çıkış ve gelişim için temel gereksinim olarak kabul edilmektedir (Blos, 1979; Freud, 1958). Bu görüşe göre ergenlik döneminde doğal bir şekilde duygusal özerklik artmaktadır ve duygusal özerkliğin artması ergenin uyumu açısından beklenen bir davranıştır (Steinberg ve Silverberg, 1986). Diğer taraftan, ergenlik döneminde aileden ayrılmaya olumsuz yönde bakan araştırmalar, yüksek düzeyde duygusal özerkliğin tatmin edici olmayan aile ilişkilerinden kaynaklandığını ifade etmektedirler (Fuhrman ve Holmbeck, 1995; Oliva, 2000; Ryan ve Lynch, 1989; Sandhu ve Kaur, 2012). Yapılan araştırmalarda ergenler ve ebeveynlerin yaşın artması ile beraber özerklik isteklerinin olduğu görülmekle birlikte, ergenlerin ebeveynlerinin vermeye hazır olduğundan daha erken bir zamanda ve daha fazla duygusal özerklik bekledikleri görülmüştür (Jensen ve Dost-Gözkın, 2015; Pérez, Cumsille ve Martínez, 2016). Ergenlerin bu duygusal özerklik istekleri, onları kendi işleri üzerinde daha fazla kontrol sahibi yapması ile beraber ebeveynlerinin kontrol etme davranışlarına karşı da daha fazla eleştirel olmalarına neden olabilir (Zhang ve Fuligni, 2006). Ergenlerin olumlu ruh sağlığı ve psiko-sosyal uyumu için hem aileleri ile yakın ilişkileri devam ettirmeleri hem de kendi kararlarını almaları ve kendilerini eyleme geçmeye hazırlayabilmeleri önemli bir faktördür (Collins, Gleason ve Sesma, 1997; Ryan, Deci ve Vansteenkiste, 2016).

Ergenlik dönemi gelişim görevlerine bakıldığında da, kimlik arayışı sürecinde duygusal özerklik kazanımı öne çıkmaktadır. Sağlıklı bir duygusal özerklik kazanma sürecinde ergen-ebeveyn ilişkisinin önemli bir etkisi bulunmaktadır (Baumrind, 2005). Parker'a (1983) göre ergen-ebeveyn bağına devam ettiren iki faktörün, ebeveynler tarafından ergenin bakımının karşılanması ancak ebeveyn korumasının ise az olmasıdır. Ergenlerin daha fazla özerklik kazanması amacıyla ebeveynlerin bazen çocuklarından tamamen bağımsız bir şekilde davranması, ergenin davranış problemleri sergilemesine ve ebeveynlerinden destek aldığını hissedememesine sebep olabilir (Çoban, 2013). Steinberg (2007) de ergenlerde duygusal

özerkliğin ebeveyn tutumlarıyla yakından ilişkili olduğunu, yeterli özgürlük sağlanan ergenlerin kendilerini daha özerk hissettiklerini ifade etmiştir. Ebeveynlerini kendilerine yakın hisseden, ebeveynleri ile beraber olmaktan hoşlanan ve ebeveynleri tarafından desteklendiğini ve daha az kontrol edildiğini ergenler kendilerini duygusal olarak özerk hissederken (Kandel ve Lesser, 1972; Soenens vd., 2018), buna karşılık ebeveynlerini müdahaleci ve sert olarak tanımlayan ergenler duygusal özerklikleri olumsuz ifadeler ile tanımlamışlardır (Bomar ve Sabatelli, 1996; Majorano, Brondino, Morelli, ve Maes, 2017). Ergenlik döneminde gelişim görevleri gereği yeni bir kimlik arayışını başarı ile sonuçlandırabilmeleri içinduygusal özerkliğin gerekli faktörlerden biri olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalar da, ergenlerin duygusal özerklik gelişiminin ebeveynlerinin ergenleri kendi seçimlerini yapmaları konusunda cesaretlendirmeleri, sağlıklı iletişim temel olduğu ve özerkliği teşvik eden ergen-ebeveyn ilişkilerinin benlik saygısına olumlu yönde etki ettiği görülmektedir (Allen vd., 1994; Ayhan ve Beyazıt, 2021; Ekşi, Barış ve Demir, 2020; Erbil, Divan ve Önder, 2006; Moghaddam, Validad, Rakhshani, Assareh, 2017; Yılmaz, 2018). Ergenlik döneminin sağlıklı gelişiminde özerklik kazanımının önemli bir faktör olması sebebi ile bu araştırmada ergenlerin duygusal özerkliğini açıkladığı düşünülen ergen-ebeveyn kariyer uyumu ve benlik saygısı üzerinde çalışılmıştır.

Ergenlik döneminde yer alan gelişim görevlerinden kariyer gelişim görevlerini gerçekleştirme sürecinde ergen-ebeveyn kariyer uyumu ve ebeveyn desteğinin etkisi büyüktür (Otto, 2000). Aile yapısı, sosyo-ekonomik düzey, ebeveyn ve ergen iletişimi gibi faktörler ebeveynlerin ergen kariyer gelişimine olumlu veya olumsuz yaklaşımına sebep olmaktadır (Bacanlı, Eşici ve Özünlü, 2013). Bireyin kariyeriyle ilgili bir planlama içerisinde olduğu bu zorlu seçim döneminde, ebeveynlerin ergenin belirsizliği aşmasında veya en aza indirgemesinde önemli bir rolü vardır (Whiston ve Keller, 2004). Ergen-ebeveyn kariyer uyumu ergenin mesleki anlamda karar verirken belirsizliğin ortadan kalmasına yardımcı olacak bir etkidir. Kariyer uyumuyla kastedilen durum, ergenlerin kariyer hedefleri ve beklentileri ile ebeveynlerin bu konudaki düşüncelerinin uyumlu olmasıdır. Bu uyum sağlanırken ergen-ebeveyn ilişkisi ve iletişimin niteliği ön plana çıkmaktadır (Sawitri, Creed ve Zimmer-Gembeck, 2012). Ergen ve ebeveynler arasında görüş birliği olması durumu mesleki gelişim açısından olumlu sonuçlanırken (Otto, 2000), ergenin hedef ve beklentilerinin ebeveynlerinden farklı olması kariyer gelişimini engelleyici bir ortam oluşturmaktadır (Sawitri vd., 2012; Leung, Hou, Gati ve Li, 2011). Bu durumda ergenlerin kariyer planlaması yaparken ailelerinin kendilerine karşı tutum ve davranışlarının karar vermede veya seçim yapmada işlerini kolaylaştırıp ya da zorlaştıracığı açıktır. Ergenlere bu süreçte destek veren ve uyumlu hareket eden ailelerin çocukları, kariyer planlamada diğerlerine göre daha avantajlı ve kolay bir süreç yaşayacakları düşünülmektedir.

Ergenlerin duygusal özerlikleri üzerinde etkili olan değişkenlerden bir diğeri ise benlik saygısı (Ekşi vd., 2020), bireyin kendisi ile ilgili değerliliğini ortaya koyan, kendiliği hakkında olumlu veya olumsuz yönelimleri kapsayan genel bireysel değerlendirmeler olarak tanımlanmaktadır (Rosenberg, 1965). Bir başka tanımda ise kendini beğenme, kendini sevme, öz bütünlük gibi kavramlarla ifade edilen benlik saygısı, kendini önemli görme ve kendinden memnun olma gibi özellikleri kapsayan bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır (Kuzgun 2000). Ergenin kendisinin değerlendirmesine ilişkin görüşlerini içeren benlik saygısının (Feist ve Feist, 2006) yüksek oluşu benlik değerine ilişkin olumlu algılarını ifade etmektedir (Bulanda ve Majumdar, 2009). Benlik değerine ilişkin olumlu algılar, kişinin kendini olduğundan aşağıda ya da

üstünde görmeden kendiyile barışık ve memnun olması, kişinin kendisini önemli, olumlu ve sevgiye değer bulması ile olumlu bir ruh halini ifade etmektedir (Yörükoğlu, 2000). Bu olumlu ruh halinin kaynağını, Maslow (1943), sevgi, saygı, kabul ve bireyin başarı hisleri ile açıklamaktadır. Bireyin çocukluktan itibaren ebeveynlerinden ve yakınındaki önemli kişilerden aldığı dönütler de bu anlamda benlik saygısı üzerinde etkili bir faktördür (Pişkin, 1999). Ergenlerin karar verme süreçlerinde ebeveynleri ile uyum içerisinde olması, kendilerine ilişkin yeterlik algılarının gelişmesini sağlayacaktır. Kendisini yeterli hissedenden ve kendisine ilişkin olumlu algıları olan ergenin ebeveynlerinin etkisi ile olumlu benlik algısına sahip olacağı düşünülmektedir (Allen vd., 1994; Santrock, 2012; Yılmaz, 2007). Yüksek benlik saygısına sahip olan ergenin ise kendisine güven duyması ve kendisine ilişkin olumlu değerlendirmeler yaparak ailesinden duygusal olarak bağımsızlaşması ve karar verme becerilerine sahip olması beklenmektedir (Govier, 1993; Noom, Dekovic ve Meeus, 2001). Lent, Brown ve Hackett'ın (2000) sosyal bilişsel kariyer kuramında da, kişinin ebeveyn faktörünün olumlu etkisinin, kendisini yeterli hissetme gibi olumlu benlik algıları üzerinde etkisi olduğu vurgulanmaktadır. Kurama göre ebeveyn desteği ile kendisini yeterli hissedenden ergenin, yüksek sonuç beklentisi ile ebeveynlerinden bağımsız olarak kendi kararlarını kendisinin vermesi beklenmektedir.

Görüldüğü gibi, ergenlik döneminde duygusal özerklik gelişimi sağlıklı bir ergenlik üzerinde önemli bir olgudur. Duygusal özerklik; hedef oluşturma, karar alma ve sorun çözme gibi birçok becerinin temelini oluşturması sebebiyle ergen-ebeveyn kariyer uyumundan etkilenmektedir (Blos, 1979; Bi vd., 2018; Collins vd., 1997; Majorano vd., 2016; Oliva ve Parra, 2001; Soenens vd., 2018). Bununla birlikte duygusal özerkliğin ergenin ailesinden sağlıklı kopma çabasını yansıtacak düzeyde yüksek olmaması da önemlidir (Ryan ve Lynch, 1989). Yine duygusal özerkliğin, ergenin olumlu benlik algısına sahip, öz saygısı yüksek, kendi kendini motive edebilen, kendi davranışlarının sorumluluğunu alabilen bir yetişkin olmasında rolünün olduğu düşünülmektedir (Nelson-Jones, 1995; Zimmer-Gembeck, 2001). Alanyazın incelendiğinde ergen-ebeveyn kariyer uyumu, benlik saygısı ve duygusal özerkliğin bir arada incelenen çalışmalara rastlanmamıştır. Ancak yapılan araştırmalarda kariyer uyum yeteneğinin benlik saygısı ile açıklandığı görülmüştür (Ataç, Dirik ve Tetik, 2018; Duffy, 2010; Hui, Yuen ve Chen, 2018; McArdle, Waters, Briscoe ve Hall, 2007; Rossier, Zecca, Stauffer, Maggiori ve Dauvalder, 2012; Van Vianen, Klehe, Koen, ve Dries, 2012). Cai vd. (2015) ise, kariyer uyum yeteneğini hem benlik saygısının hem de proaktif kişiliğin olumlu yönde yordadığını belirtmişlerdir. Bu araştırmanın ise ergen-ebeveyn kariyer uyumu, benlik saygısı ve duygusal özerklik değişkenlerini bir arada incelemesi, ergen duygusal özerklik gelişimini gelişim görevleri ile ve kariyer kararı verme sürecinde ebeveyn etkisi ve benlik algısı ile açıklaması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda, bu araştırmanın amacı ergenlerin ergen-ebeveyn kariyer uyumu ile duygusal özerklikleri arasındaki doğrudan ilişkide benlik saygısının aracı rolü ile dolaylı etkisini incelemek amaçlanmaktadır. Araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır;

1. Ergenlerin ergen-ebeveyn kariyer uyumu, benlik saygısı ve duygusal özerklikleri arasında doğrudan anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Ergenlerin benlik saygısı dolaylı etkisi ile ergen-ebeveyn kariyer uyumu ve duygusal özerklikleri arasında doğrudan anlamlı bir ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada genel tarama araştırmalarına giren ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama araştırmaları geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırmalardır (Büyüköztürk, 2020). İlişkisel tarama modeli ise iki veya daha fazla sayıda değişken arasında ilişkinin olup olmadığını ve ilişki olduğunda da ne düzeyde ilişki olduğunu belirlemeyi amaçlayan araştırma modeli olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2009). Araştırmanın bağımsız değişkeni ergen-ebeveyn kariyer uyumu, bağımlı değişkeni duygusal özerklik ve aracı değişkeni ise benlik saygısıdır. Bu doğrultuda bu çalışmada, ergenlerin ebeveyn kariyer uyumları, duygusal özerklik ve benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenip, ergenlerin ebeveyn kariyer uyumları ile duygusal özerklik düzeyleri arasındaki ilişkide benlik saygısı aracı rolü incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın örnekleme, Gümüşhane ilinde anadolu lisesi, anadolu imam hatip lisesi, anadolu sağlık lisesi ve anadolu meslek lisesi okul türlerinde ortaöğretim eğitime devam etmekte olan ve 14-18 yaş aralığında bulunan 379 ergenden oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu seçilirken uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme; zaman, para ve işgücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesidir (Büyüköztürk, 2020). Çalışma grubunda yer alan 379 ergenin 134'ü (%35,4) erkek, 245'i (%64,6) kız öğrencilerden oluşmaktadır. Bu ergenlerin 89'u (%23,5) 9. Sınıf, 98'i (%25,9) 10. Sınıf, 109'u (%28,8) 11. Sınıf ve 83'ü (%21,9) 12. Sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Ayrıca çalışmaya katılanların 48'i (%12,7) düşük, 312'si (%82,3) orta ve 19'u (%5) yüksek sosyo-ekonomik gelir düzeyinde olduklarını ifade etmişlerdir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak için, Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu Ölçeği, Duygusal Özerklik Ölçeği, İki Boyutlu Benlik Saygısı Ölçeği ve araştırmacılar tarafından oluşturulmuş Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu Ölçeği

Sawitri vd. (2012) tarafından geliştirilen Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu Ölçeği'nin Türkiye'deki ergen öğrenciler üzerinde geçerlik ve güvenilirliğini Bacanlı, Yıldız-Akyol, Kaynak ve Özhan (2018) incelemiştir. Ölçeğin Türkçe formu Ankara il merkezinde üçü lise, üçü ortaokul düzeyinde olmak üzere altı farklı okulda öğrenim görmekte olan toplam 494 ergen öğrenciye uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Yapılan birinci ve ikinci düzey DFA sonuçları birlikte değerlendirildiğinde; ölçeğin orijinal formunda yer alan iki faktörlü yapısının araştırmanın çalışma grubu olan Türk ergen öğrencilerde de desteklendiği görülmüştür. Yapılan inceleme sonucunda Cronbach Alpha katsayısı değerleri tamamlayıcı uyum alt boyutu için .77, benzerlik uyumu alt boyutu için .73, ölçeğin bütünü için ise .82 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirlikleri ise tamamlayıcı uyum alt boyutu için .84, benzerlik uyumu alt boyutu için .79, ölçeğin bütünü için ise .89 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan puanlar arttıkça, ergen-ebeveyn kariyer uyumunun arttığı söylenmektedir. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu Ölçeği'nin ebeveynler ile onların ergen

çocuklarının kariyer beklentileri arasındaki uyumu ölçtüğü ve 11 maddeden oluştuğu görülmektedir. Bununla birlikte, tamamlayıcı uyum ve benzerlik uyumu olmak üzere iki alt faktörden oluşan, teorik ve uygulamalı araştırmalarda kullanılacak geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu Ölçeği'nin bu araştırma için güvenilirlik katsayısı .90 bulunmuştur.

Duygusal Özerklik Ölçeği

Steinberg ve Silverberg (1986), tarafından geliştirilen Duygusal Özerklik Ölçeği'ni Türkiye'deki geçerlik ve güvenilirlik çalışması Tatar, Bildik, Yektaş, Hamidi. ve Özmen(2016) tarafından yapılmıştır. Çalışma, İzmir'de farklı sosyo-demografik özelliklere sahip dört lisedeki 14-20 yaş arasındaki 600'ü kız, 445'i erkek ve altısı cinsiyet belirtmemiş toplam 1,051 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. 20 maddeli Duygusal Özerlik Ölçeği, ebeveyni idealleştirmeme, ebeveyne bağımlı olmama, ebeveyni insan olarak algılama ve bireyleşme alt ölçeklerini kapsamaktadır. Ölçekten alınan puanın yüksekliği duygusal özerklikliğin arttığını ifade etmektedir. Ölçeğin içtutarlık katsayısı 0,78 ve Guttman iki yarım test güvenilirliği 0,79, üç hafta arayla yapılan test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 0,65 olarak bulunmuştur. Ölçeğin dört faktörlü yapısının test edildiği Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucunda iyi uyum katsayısı 0,81 olarak elde edilmiştir. Ölçeğin Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri Genel Anlaşmazlık ve Bütünlük alt ölçekleri ile bağıntı düzeyi sırasıyla 0,55 ve 0,48 bulunmuştur. Duygusal Özerklik Ölçeği'nin bu araştırmadaki güvenilirlik katsayısı .81 olduğu görülmüştür.

İki Boyutlu Benlik Saygısı Ölçeği

İki Boyutlu Benlik Saygısı Ölçeği (Kendini Sevme ve Öz-Yeterlik Ölçeği-KSÖÖ): KSÖÖ, Tafarodi ve Swann (2001) tarafından geliştirilmiş öz-bildirim tarzı, 16 maddelik bir ölçektir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması benlik saygısının yüksek olmasını ifade eder. Ölçek benlik saygısını "kendini sevme" ve "öz-yeterlik" olarak adlandırılan iki boyutta ölçmektedir. KSÖÖ'nün Türkçe uyarlaması Doğan (2011) tarafından yapılmıştır. Buna göre "kendini sevme" ve "özyeterlik" alt boyutları için iç tutarlık katsayısı sırasıyla .83 ve .74 olarak bulunmuştur. Ölçeğin iki faktörlü yapısı doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiş ve uyum iyiliği indeksleri AGFI= 0.91, GFI= 0.94, CFI= 0.97, NFI= 0.95 ve RMSEA= 0.49 olarak bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin bu araştırmadaki güvenilirlik katsayısı .88 olduğu bulunmuştur.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu; cinsiyet, yaş, sosyoekonomik düzeye ilişkin bilgileri içermektedir.

Veri Toplama Süreci

Verilerin toplanmasından önce, öğrenciler ve öğrencilerin velileri araştırma hakkında bilgilendirilmiştir. Öğrenci ve veli bilgilendirmesinden sonra katılımcıların gönüllü onayı ile veriler öğrencilere Google Form üzerinden ulaştırılmış ve doldurmaları sağlanmıştır. Ayrıca veri toplama öncesi araştırmada kullanılan ölçekler için gerekli izinler alınmıştır. Toplanan veriler bilgisayar üzerinden SPSS22 programında çözümlenmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde ilk olarak değişkenlerin normal dağılım varsayımı test edilmiştir. Değişkenlerin normal dağılım gösterip göstermediğini anlamak için, örneklem sayısı 300'den

büyük olduğundan z değerlerine bakılmaksızın Histogram, Q-Q Plot, çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir (Kim, 2013). Alınan puanların çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) katsayılarına bakıldığında değerlerin (Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu, $\zeta = -.61$, $B = .00$; Duygusal Özerklik, $\zeta = -.02$, $B = -.28$; Benlik saygısı, $\zeta = -.38$, $B = .18$) ± 1.0 arasında olduğu için dağılımın normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir (Hair, Black, Babin, Anderson ve Tatham, 2013). Yine, verilerin analizinden önce doğrusallığı ve normalliği karşılamayı zorlaştıran değerleri kontrol etmek için yapılan Mahalanobis uzaklık ölçümlerinde de veri setinde uç değerlere rastlanmamıştır.

Araştırmada öncelikle, ergenlerin ergen-ebeveyn kariyer uyumu, benlik saygısı ve duygusal özerklikleri arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımını analizi ile incelenecektir. Bununla birlikte, ergenlerin ergen-ebeveyn kariyer uyumu ve duygusal özerkliği arasındaki ilişkide benlik saygısının aracı rolü Regresyon Temelli Bootstrapping Tekniğiyle analiz edilmiştir (Cokley, Stone-Sabali, Krueger ve Bailey, 2018; Hayes, 2013). Verilerin aracılık analizinde, Hayes'in (2013) aracı değişken modellerinden model 4 kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın amacı ve alt problemlerin sırası doğrultusunda uygulanan istatistiksel analizlere ve analizler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

1. Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu, Duygusal Özerklik ve Benlik Saygısı Değişkenleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

Tablo 1. Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu, Duygusal Özerklik ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkilere Yönelik Pearson Momentler Çarpımı Analizi

Değişkenler	1	2	3
Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu (1)	1		
Duygusal Özerklik (2)	-.58**	1	
Benlik Saygısı (3)	.30 **	-.39**	1
Ortalama	38.97	58.88	55.67
Standart Sapma	9.73	9.92	9.90

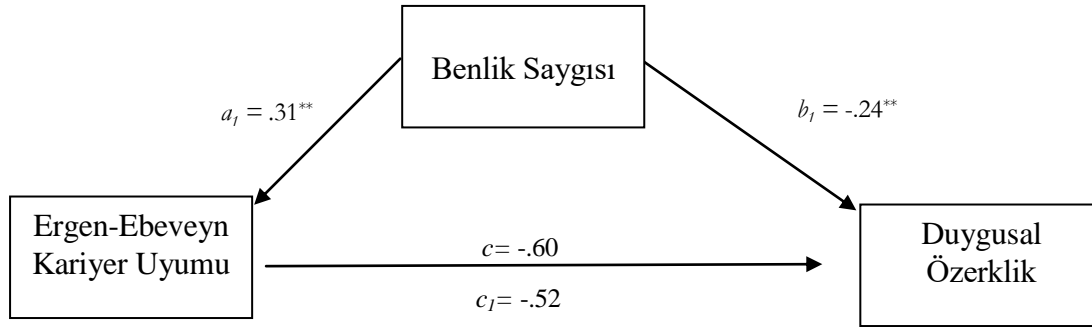
** $p < .01$

Tablo 1'de görüldüğü üzere, ergen-ebeveyn kariyer uyumu, duygusal özerklik ve benlik saygısı değişkenleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için yapılan Pearson Korelasyon Analizi sonuçlarına göre, ergen-ebeveyn kariyer uyumu ve duygusal özerklik arasında orta düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki ($r = -.58$, $p < .01$); ergen-ebeveyn kariyer uyumu ve benlik saygısı arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki ($r = .30$, $p < .01$); duygusal özerklik ve benlik saygısı arasında orta düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki ($r = -.39$) bulunmaktadır.

2. Ergenlerin Ebeveyn Kariyer Uyumları İle Duygusal Özerklik Düzeyleri Arasındaki İlişkide Benlik Saygısının Aracılığına İlişkin Bulgular

Araştırmada “ergenlerin ebeveyn kariyer uyumları benlik saygısı aracılığıyla duygusal özerkliğianlamli düzeyde yordamakta mıdır?” sorusunun cevabı aranmıştır. Cevaba ulaşmak için veriler Regresyon Temelli Bootstrapping Tekniğiyle analiz edilmiştir. Bu çalışmada dolaylı etkileri incelemek amacıyla SPSS programı üzerinden PROCESS eklentisi kullanılmıştır. Yapılan analizlerde, 10000 bootstrap örnekleme kullanılmış ve tahminler, yanlışlık hatasından arındırılmış ve düzeltilmiş sonuçları yansıtan %95 güven aralığında değerlendirilmiştir. Aracılık rolüne yönelik olarak kullanılan model Hayes (2013) tarafından bir bağımsız, bir bağımlı ve bir aracı değişkenin varlığı durumunda önerilen Model 4’e göre tasarlanmıştır. Aracılık rolüne yönelik olarak, ergenlerin ebeveyn kariyer uyumları ile duygusal özerklik düzeyleri arasındaki ilişkide benlik saygısı aracı rolüne ilişkin modelin şekli, Şekil 1’de verilmiştir. Ergenlerin ebeveyn kariyer uyumları ile duygusal özerklik düzeyleri arasındaki ilişkide benlik saygısı aracılığına ait Bootstrapping Tekniği analizi Sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Şekil 1. Ergenlerin ergen-ebeveyn kariyer uyumları ile duygusal özerklik düzeyleri arasındaki ilişkide benlik saygısının aracı rolü

Şekil 1’de doğrudan etkilerde görüldüğü üzere, ergenlerin ergen-ebeveyn kariyer uyumu duygusal özerkliklerini doğrudan negatif yönde yordamaktadır (Coeff = -.60, $p < .001$). Benlik saygısının da ergenlerin duygusal özerklik düzeyini doğrudan negatif yönde anlamlı düzeyde yordadığı da bulunmuştur (Coeff = -.24, $p < .001$). Ergenlerin ergen-ebeveyn kariyer uyumunun duygusal özerklik üzerindeki toplam etkisinin -.60 olduğu bulunmuştur. Aracı değişken olan benlik saygısı modele dahil edildiğinde .52’ye düştüğü bulunmuş; ve bununla birlikte değer hâlen anlamlı olduğu görülmüştür. Aracı değişkenlerin modele dahil olması sonucu oluşan katsayısının hâlen anlamlı olması nedeniyle kısmi aracılık etkisi bulunmaktadır. Şekil 1’deki modelde belirlenen kısmi aracılığa ait dolaylı etkilerin anlamlı olup olmadığına ilişkin Bootstrapping katsayısı ile %95 güven aralıkları (GA) Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Ergenlerin Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumları İle Duygusal Özerklik Düzeyleri Arasındaki İlişkide Benlik Saygısının Aracılığına Ait Bootstrapping Sonuçları

Dolaylı etkiler	Bootstrap Katsayı	SH	%95 GA		R ²	F(2, 376)
			Alt Limit	Üst Limit		

EEKU→BS→ DÖ	.073	.019	-.114	-.039	.39	121.60**
Doğrudan etkiler	<i>Katsayı</i>	<i>SH</i>			<i>t değeri</i>	
EEKU→BS	.31	.049			6.19**	
BS→ DÖ	.24	.042			-5.63**	

Not: ** $p < ,001$; *EEKU*: Ergen-ebeveyn kariyer uyumu; *BS*: Benlik saygısı; *DÖ*: Duygusal özerklik; *SH*: Standart hata; *GA*: Güven aralığı

Tablo 2’de görüldüğü üzere, kısmi aracılık modelinin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır [$F_{(2, 376)} = 121.60, p < ,00$]. Bootstrapping analizi sonucunda benlik saygısının ergenlerin ergen-ebeveyn kariyer uyumu ve duygusal özerklik arasındaki ilişkide dolaylı etkisinin anlamlı olduğu saptanmıştır (Bootstrap Katsayısı = .07; GA =%95: AL= -.11– ÜL= -.03). Ayrıca, Tablo 2’de doğrudan etkilere bakıldığında, ergenlerin ergen-ebeveyn kariyer uyumunun benlik saygısı üzerindeki doğrudan etkisi ($t=6.19, p < ,05$) ve benlik saygısının duygusal özerklik üzerindeki doğrudan etkisi ($t= -5.63, p < ,05$) de anlamlı bulunmuştur.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada, ergenlerin ebeveyn kariyer uyumları ile duygusal özerklik düzeyleri arasındaki ilişkide benlik saygısı aracı rolünü incelemek amaçlanmaktadır. Araştırmanın sonucunda, ergen-ebeveyn kariyer uyumunun ergenlerin benlik saygısının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Bununla birlikte ergenlerin ergen-ebeveyn kariyer uyumu ile duygusal özerklikleri arasındaki ilişkide benlik saygısının kısmi aracılık etkisi olduğu görülmüştür.

Araştırmanın sonucunda, ergen-ebeveyn kariyer uyumunun ergenlerin duygusal özerklikleri üzerinde doğrudan etkisi olduğu görülmüştür. Çocuk ve ergenlerin ruhsal gelişiminde, gelişim görevleri gereği sağlıklı tercihler yapmasında, bağımsızlığını kazanmasında, kariyer tercihlerine ilişkin etkin bir rol oynamasında ailesinin büyük bir rolü bulunmaktadır (Hortaçsu, 2012; Yalçınkaya ve Şanlı, 2003). Yapılan çalışmalarda da, mevcut araştırma bulguları ile benzer olarak, ergenlerin kariyer kararı verdikleri gelişim süreçlerinde en fazla ebeveynlerinden aldıkları desteklerden, olumlu ve olumsuz müdahalelerden ve ebeveyni ile olan uyumlu ilişkiden etkilendikleri görülmektedir (Bacanlı, 2016; Çarkıt, 2019; Gati ve Saka, 2001; Whiston ve Keller, 2004). Ergen ve ebeveyn arasındaki karar verme süreçlerine ilişkin uyumlu bir ilişkinin, çocukların sağlıklı bir karar verme sürecinde ve ailesinden duygusal olarak özerkleşmesinde etkili bir faktör olduğuna ilişkin çalışmalar da bulunmaktadır (Çimen, 2017; Kutlu ve Apaydın, 2019). Bununla birlikte alanyazında ergen duygusal özerkliğinin ebeveyn desteği ve tutumları ile ilişkili olduğu görülmektedir (Bednar ve Wells 1989; Ekşi vd., 2020; McElhaney ve Allen, 2001; Musaagaoglu ve Güre, 2005; Özkan, 1994; Soenens ve Vansteenkiste, 2005; Steinberg, Lamborn, Dornbusch ve Darling, 1992; Yılmaz, 2007). Pişkin

(2002) de ergenin kariyer gelişim sürecine ilişkin, ergen ve ebeveyn arasında uyumlu bir süreç işlemediği ve karar verme süreçlerinde ebeveynin baskın olduğu durumlarda ergenin duygusal özerkliğinin olumsuz etkilendiğini ifade etmiştir. Görüldüğü gibi, ergenlik dönemi kariyer gelişimi ile ilgili karar verme süreçlerini içerisi nedeni ile ergenin duygusal özerkliği üzerinde ebeveyn tutumları ve desteğinin önemli bir rolü olduğu söylenebilir. Gelişim görevleri gereği yeni bir kimlik oluşum sürecinde olan ergen, bu süreçte ailesi ile kurmuş olduğu bağımlı ilişkiden uzaklaşarak bağımsızlaşma yoluna girmektedir. Kariyer planına ilişkin karar verme süreçlerinde ebeveynleri ile uyum içerisinde olan ergenlerin kariyer tercihlerini yaparken merkeze ilgi, yetenek, değer ve isteklerini koydukları düşünebilir. Ergenin kariyer kararları verdiği bu süreçte merkeze kendisini koyması ile ailesinden bağımsızlık sürecinin ilerlediği görülür. Ailesinden bağımsız hareket eden, kendi hayatının kontrolünü sağlama yetkinliği kazanan ergenin özgüven kazanarak yakın ilişkilerinde de ailesinden duygusal olarak bağımsızlaşacağı söylenebilir.

Araştırmanın sonucunda, benlik saygısının ergenlerin duygusal özerklikleri üzerinde doğrudan etkisi olduğu görülmüştür. Ergenin yeni bir kimlik kazanarak duygusal özerklik kazanması, ergenin kendisine yaklaşım biçimi ve değerlendirmelerini içeren benlik saygısından da etkilenmektedir (Çimen, 2017; Çuhadaroğlu, 1986; Hill, 1991; Tulviste, 2011). Yüksek benlik saygısına sahip olan ergenin kendisine güven duyması ve kendisine ilişkin olumlu değerlendirmeler yaparak ailesinden duygusal olarak bağımsızlaşması ve karar verme becerilerine sahip olması beklenmektedir (Govier, 1993; Noomvd., 2001). Pekcan (2006) da onaylandığını, sevildiğini ve önem verildiğini hisseden ergenlerin kendisine karşı olumlu değerlendirmeler yaparak ebeveynleri ile olan duygusal bağına azaltarak yeni bir kimlik geliştireceğini belirtmektedir. Görüldüğü gibi, ergenlik döneminde benlik saygısının duygusal özerklik üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Benlik saygısının duygusal özerklik ile ilişkili olmasının sebebi, ergenlerin kendi hayatlarını kurma, kendi yapabileceklerine odaklanma ve kendisini tanıma girişimlerinin benlik saygısını etkilemesi ile ergenin ebeveynlerinden bağımsız olarak yaşama ve duygusal özerkleşme çabalarının varlığı (Adams ve Berzonsky 2003; Plummer, 2005) ile açıklanabilir. Ailesinden bağımsız hareket etme ve kendi hayatını kontrol etme becerisi konusunda olumlu benlik algılarına sahip olan ergenin yakın ilişkilerinde duygusal olarak da ailesinden bağımsızlaşacağı söylenebilir.

Araştırmanın sonucunda ergen-ebeveyn kariyer uyumu ile duygusal özerklik arasındaki ilişkide ergenlerin benlik saygısından dolayı etkisinin kısmi aracılık rolü olduğu görülmüştür. Ergenlerin ebeveynleri tarafından desteklenmesi, yeterli ve başarılı olduğu alanların hissettirilmesi, aldıkları kararlarda duygusal ve sosyal destek verilmesi onların ailelerinden duygusal olarak bağımsızlaşmalarına ve kendi karar verme becerilerini kullanmalarına fırsat vermektedir (Kulaksızoğlu, 1998). Alanyazında yapılan araştırmalarda da ebeveynlerin ergenin mesleğine ilişkin karar verme süreçlerinde uyum içerisinde olması ve ergenin ebeveynleri ile destek göreceği bağlar kurması durumunda yüksek benlik saygısına sahip olacağı ve bu durumun ergenin duygusal özerkliğini destekleyeceği görülmektedir (Adams ve Berzonsky 2003; Allenvd., 1994; Gati, Levin, Landman, 2019). Alanyazın incelendiğinde kariyer kuramlarında ergenlik döneminde kariyer gelişimi ve kariyer kararlarının önemi (Ginzberg, 1984; Gottfredson, 1981) vurgulanmakla birlikte, Super (1990) kişinin kariyer gelişimi sürecinde verdikleri kararlar üzerinde ebeveynlerin rolünü vurgulamıştır. Lentvd. (2000) ise kariyer gelişimi sürecinde ebeveyn tutumları ve ebeveyn desteğinin kişinin benlik saygısını da ifade eden yetkinlik beklentisi üzerinde etkili olduğunu

ifade etmişlerdir. Yetkinlik beklentisi ise kişinin sonuç beklentisini etkileyerek ergenin ailesinden duygusal olarak özerkleşmesi sonucunu getirebilir. Ebeveynler ergenlerin kariyer sürecinde verdikleri kararları desteklemeleri ve uyum içerisinde olmaları sonucunda benlik saygısı ve duygusal özerkliklerinin olumlu yönde etkilenmesinin sebebi, ergenlerin yaşam hedefleri konusunda kendilerini yeterli hissetmeleri ve bu doğrultuda kendi kararlarını verebilmek için bağımsızlaşmaları ile açıklanabilir.

Bu araştırma Gümüşhane ilinde ortaöğretim eğitimine devam eden 14-18 yaş grubundaki ergenlerden elde edilen veriler ile sınırlıdır. Bununla birlikte araştırmada ortaöğretim eğitimine devam eden tüm sınıf düzeyindeki ergenlere homojen bir şekilde ulaşılması ve Anadolu lisesi, Anadolu imam hatip lisesi, Anadolu sağlık lisesi ve Anadolu meslek lisesi gibi farklı türlerdeki okullarda eğitim alan öğrencilere ulaşılması açısından önemli olduğu söylenebilir. Bundan sonraki araştırmalarda ergenlerin ebeveyn-kariyer uyumunun benlik saygısı ve duygusal özerklikleri üzerindeki etkisi kariyer gelişiminin farklı evrelerinde boylamsal çalışmalar ile izlenebilir. Ayrıca bu araştırma nicel yöntemler ile yürütülmüştür ve araştırma sonuçları ergenlerin ölçeklere verdikleri yanıtlar ile sınırlıdır. Bundan sonraki araştırmalarda ebeveyn-kariyer uyumu, benlik saygısı ve duygusal özerkliğin derinlemesine incelenmesi amacıyla nitel çalışmaların yapılması önerilebilir. Bunun birlikte alan çalışanlarına ve psikolojik danışmanlara, ortaöğretim kurumlarında yer alan öğrencilerin sağlıklı bir kariyer gelişim süreci için ebeveynlerinin mesleki sürece yardım düzeylerinin artmasını sağlayacak psiko-eğitim programları düzenlemeleri önerilebilir. Ergen-ebeveyn kariyer uyumunu arttıracak ergen ve ebeveynlerden oluşan grup çalışmaları ile beraber aile danışmanlığı ve ebeveyn eğitimleri gerçekleştirilebilir. Ergenlerin benlik saygısı ve duygusal özerklik düzeylerinin ergenlik döneminin sağlıklı gelişimindeki önemi düşünüldüğünde, okul psikolojik danışmanlarının yıllık psikolojik danışma ve rehberlik programlarına bu konuları ele alması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Adams, G. R. ve Berzonsky, M. D. (2003). *Handbook of adolescence*. Malden: Blackwell Publishing.
- Allen, J. P., Hauser, S. T., Bell, K. L. ve O'Connor, T. G. (1994). Longitudinal assessment of autonomy and relatedness in adolescent-family interactions as predictors of adolescent ego development and self-esteem. *Child Development*, 65(1), 179-194.
- Ataç, L. O., Dirik, D. ve Tetik, H. T. (2018). Benlik saygısı ve sosyal destek yoluyla kariyer uyum yeteneğini tahmin etme: Genç yetişkinler üzerine bir araştırma. *Int J Educ Vocat Rehberi*, 18, 45-61.
- Ayhan, A. B. ve Beyazıt, U. (2021). The associations between loneliness and self-esteem in children and neglectful behaviors of their parents. *Child Indicators Research*, 1-17.
- Bacanlı, F. (2016). Career decision-making difficulties of Turkish adolescents. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 16(2), 233-250.
- Bacanlı, F., Eşici, H. ve Özünlü, M. B. (2013). Kariyer karar verme güçlüklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(40), 198-211.

- Bacanlı, F., Yıldız-Akyol, E., Kaynak, S. ve Özhan, M. B. (2018). Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyumu Ölçeği'ni Türkçeye uyarlama çalışması. *Ege Journal of Education*, 19(2), 389-407.
- Baumrind, D. (2005). Patterns of parental authority and adolescent autonomy. *New directions for child and adolescent development*, (108), 61-69.
- Bednar, P. R. ve Wells, M. G. (1989). *Self-Esteem paradoxes and innovations in clinical theory and practice*. Washington: Amer Psychological Assn.
- Blakemore, S. J., & Mills, K. L. (2014). Is adolescence a sensitive period for sociocultural processing? *Annual Review Of Psychology*, 65, 187-207.
- Blos, P. (1979). *The adolescent passage*. USA: The Free Press.
- Bi, X., Yang, Y., Li, H., Wang, M., Zhang, W., & Deater-Deckard, K. (2018). Parenting styles and parent-adolescent relationships: The mediating roles of behavioral autonomy and parental authority. *Frontiers in psychology*, 9, 2187.
- Bomar, J. ve Sabatelli, R. M. (1996). Family system dynamics, gender and psychosocial maturity in late adolescence. *Journal of Adolescent Research*, 11, 421-439.
- Brenning, K., Soenens, B., Van Petegem, S., and Vansteenkiste, M. (2015). Perceived maternal autonomy support and early adolescent emotion regulation: a longitudinal study. *Soc. Dev.*, 24, 561-578.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Bulanda, R. E., & Majumdar, D. (2009). Perceived parent-child relations and adolescent self-esteem. *Journal of Child and Family Studies*, 18, 203-212.
- Büyüköztürk, Ş. (2020). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Cai, Z., Guan, Y., Li, H., Shi, W., Guo, K., Liu, Y., Li, Q., Han, X., Jiang, P., Fang, Z. ve Hua, H. (2015). Self-esteem and proactive personality as predictors of future work self and career adaptability: An examination of mediating and moderating processes. *Journal of Vocational behavior*, 86, 86-94.
- Cokley, K., Stone-Sabali, S., Krueger, N. ve Bailey, M. (2018). Self-esteem as a mediator of the link between perfectionism and the impostor phenomenon. *Personality and Individual Differences*, 135(1), 292-297.
- Collins, W. A., Gleason, T. ve Sesma, A. (1997). Internalization, autonomy, and relationships: Development during adolescence. J. E. Grusec ve L. Kuczynski (Ed.). *Parenting and children's internalization of values* içinde. 78-99. New York: Wiley.
- Çarkıt, E. (2019). Kariyer danışmanlığı ve mesleki rehberlik alanında Türkiye'de yapılan lisansüstü tezlerin araştırma eğilimleri. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 1503-1514.
- Çimen, S. (2017). *Duygusal özerklik kazanımında benlik saygısı ve karar verme stillerinin etkilerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Çoban, A. E. (2013). Türkiye’de ergenlerin duygusal özerkliklerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 1300-1337.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adölesanlarda benlik saygısı*. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ankara.
- Doğan, T. (2011). İki Boyutlu Benlik Baygısı: Kendini Sevme ve Öz-yeterlik Ölçeği’nin Türkçe uyarlaması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(162), 126-137.
- Duffy, R. D. (2010). Sense of control and career adaptability among undergraduate students. *Journal of Career Assessment*, 18, 1-11.
- Ekşi, H., Barış, Ş. ve Demir, İ. (2020). Ergenlerde helikopter ebeveyn tutumu, şişirilmiş benlik: Duygusal özerklik, sosyal kaygı değişkenlerinin aracı etkisi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 83-100.
- Erbil, N., Divan, Z. ve Önder, P. (2006). Ergenlerin benlik saygısına ailelerinin tutum ve davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum*, 3(10), 7-15.
- Feist, J., & Feist, G. J. (2006). *Theories of personality*. New York: McGraw Hill.
- Freud, A. (1958). Adolescence. *Psychoanalytic Study of the Child*, 13, 255-278.
- Fuhrman, T. ve Holmbeck, G. N. (1995). A contextual-moderator analysis of emotional autonomy and adjustment in adolescence. *Child Development*, 66, 793-811.
- Gati, I., Levin, N. ve Landman-Tal, S. (2019). Decision-making models and career guidance. J. A. Athanasou ve H. N. Perera (Ed.). *International handbook of career guidance* içinde. 115-145. Berlin: Springer, Cham.
- Gati, I., ve Saka, N. (2001). High school students' career-related decision-making difficulties. *Journal of Counseling & Development*, 79(3), 331-340.
- Ginzberg, E. (1984). Career development. D. Brown ve L. Brooks (Ed.). *Career choice and development, applying contemporary theories to practice* içinde. 169-241. San Francisco: Jossey-Bass.
- Gottfredson, L. S. (1981). Circumscription and compromise: A developmental theory of occupational aspirations. *Journal of Counseling Psychology*, 28(6), 545-579.
- Govier, T. (1993). Self-trust, autonomy, and self-esteem. *Hypatia*, 8(1), 99-120.
- Grotevant, H. D. ve Cooper, C. R. (1986). Individuation in family relationships. *Human Development*, 29(2), 82-100.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. ve Tatham, R. L. (2013). *Multivariate Data Analysis*. New York: Pearson.
- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: Methodology in the social sciences*. New York: The Guilford Press.
- Hill Jr., T. E. (1991). *Autonomy and self-respect*. UK: Cambridge University Press.
- Hortaçsu, N. (2012). *İnsan ilişkileri*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Hui, T., Yuen, M. ve Chen, G. (2018), Career adaptability, self-esteem, and social support among Hong Kong University students. *The Career Development Quarterly*, 66, 94-106.

- Jaworska, N., ve MacQueen, G. (2015). Adolescence as a unique developmental period. *Journal of Psychiatry & Neuroscience: JPN*, 40(5), 291–293.
- Jensen, L. A., and Dost-Gözkan, A. (2015). Adolescent-parent relations in Asian Indian and Salvadoran immigrant families: a cultural-developmental analysis of autonomy, authority, conflict, and cohesion. *J. Res. Adolesc*, 25, 340–351.
- Kandel, D. B. ve Lesser, G. S. (1972). *Youth in two worlds*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kim, H.-Y. (2013). Statistical notes for clinical researchers: assessing normal distribution (2) using skewness and kurtosis. *Restorative Dentistry & Endodontics*, 37(44), 52-54.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kutlu, A. ve Apaydın, B. (2019). Ortaokul öğrencilerinin algılanan anne baba tutumlarının kariyer gelişimleri ile ilişkisi. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1), 54-72.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lent, R. W., Brown, S. D. ve Hackett, G. (2000). Contextual supports and barriers to career choice: A social cognitive analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 47(1), 36-49.
- Leung, S. A., Hou, Z.-J., Gati, I. ve Li, X. (2011). Effects of parental expectations and cultural-values orientation on career decision-making difficulties of Chinese university students. *Journal of Vocational Behavior*, 78(1), 11–20.
- Majorano, M., Brondino, M., Morelli, M., & Maes, M. (2017). Quality of relationship with parents and emotional autonomy as predictors of self concept and loneliness in adolescents with learning disabilities: the moderating role of the relationship with teachers. *Journal of Child and Family Studies*, 26(3), 690-700.
- Manning, M. L. (2002). Havighurst's developmental tasks, young adolescents, and diversity. *The Clearing House*, 76(2), 75-78.
- Marusak, H. A., Thomason, M. E., Sala-Hamrick, K., Crespo, L., & Rabinak, C. A. (2018). What's parenting got to do with it: emotional autonomy and brain and behavioral responses to emotional conflict in children and adolescents. *Developmental science*, 21(4), e12605.
- Maslow, A. (1943). Maslow's hierarchy of needs. *Psychological Review*, 50, 370-396.
- McArdle, S., Waters, L., Briscoe, J. P. ve Hall, D. T. T. (2007). Employability during unemployment: Adaptability, career identity and human and social capital. *Journal of Vocational Behavior*, 71(2), 247-264.
- McElhaney, B. K. ve Allen, J. P. (2001). Autonomy and adolescent social functioning: the moderating effect of risk. *Child Development*, 72(1), 220- 235.
- Moghaddam, M. F., Validad, A., Rakhshani, T., & Assareh, M. (2017). Child self-esteem and different parenting styles of mothers: a cross-sectional study. *Archives of Psychiatry and Psychotherapy*, 19(1), 37-42.

- Musaagaoglu, C. ve Güre, A. (2005). Ergenlerde davranışsal özerklik ile algılanan ana-baba tutumları arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 79.
- Nelson-Jones R. (1995). *Danışma psikolojisi kuramları*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Noom, M. J., Dekovic, M., & Meeus, W. (2001). Conceptual analysis and measurement of adolescent autonomy. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(5), 577-595.
- Oliva, A. (2000). *Personal, social and family correlates of emotional autonomy in adolescence*. İstanbul: EARA Press.
- Oliva, A., & Parra, A. (2001). Autonomía emocional durante la adolescencia. *Infancia y aprendizaje*, 24, 181-196.
- Otto, L. B. (2000). Youth perspectives on parental career influence. *Journal of Career Development*, 27(2), 111-118.
- Özkan, İ. (1994). Benlik saygısını etkileyen etkenler. *Düşünen Adam*, 7(3), 4-9.
- Parker, G. (1983). Parental "Affectionless Control" as an antecedent to adult depression. *Archives of General Psychiatry*, 40, 956-960.
- Parra, Á., Oliva, A. ve Sánchez-Queija, I. (2015). Development of emotional autonomy from adolescence to young adulthood in Spain. *Journal of Adolescence*, 38, 57-67.
- Pekcan, H. (2006). Adölesan (delikanlı) sağlığı. Ç. Güler ve L. Akın (Ed.). *İç: Halk sağlığı temel bilgiler içinde*. 482-492. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Pérez, J. C., Cumsille, P., ve Martínez, M. L. (2016). Brief report: agreement between parent and adolescent autonomy expectations and its relationship to adolescent adjustment. *J. Adolesc.*, 53, 10-15.
- Pişkin, M. (1999). Özsayıyı geliştirme eğitimi. Y. Kuzgun (Ed.). *İlköğretimde rehberlik içinde*. 95-123. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Pişkin, M. (2002). Çocuğun kariyer planlamasında ailenin rolü. *2001 yılı aile raporu içinde*. 245-272. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Plummer, D. (2005). *Helping adolescents and adults to build self esteem*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. New Jersey: Princeton University Press.
- Rossier, J., Zecca, G., Stauffer, S. D., Maggiori, C. ve Dauvalder, J. P. (2012). Career adaptabilities scale in a French-speaking swiss sample: Psychometric properties and relationships to personality and work engagement. *Journal of Vocational Behavior*, 80, 734-743.
- Ryan, R. M., & Lynch, J. H. (1989). Emotional autonomy versus detachment: revisiting the vicissitudes of adolescence and young adulthood. *Child Development*, 60, 340-356.
- Ryan, R. M., Deci, E. L. ve Vansteenkiste, M. (2016). Autonomy and autonomy disturbances in self-development and psychopathology: research on motivation, attachment, and

- clinical process. D. Cicchetti (Ed.). *Developmental psychopathology* içinde. 385–438. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons Inc.
- Sandhu, D.,& Kaur, D. (2012). Adolescent problem behaviour in relation to emotional autonomy and parent-child relationship. *Canadian Social Science*, 8(1), 29-35.
- Santrock, J. W. (2014). *Ergenlik*. (D. M. Siyez, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
- Sawitri, D. R., Creed, P. A. ve Zimmer-Gembeck, M. J. (2012). The adolescent– parent career congruence scale: Development and initial validation. *Journal of Career Assessment*, 21(2), 210-226.
- Soenens, B. ve Vansteenkiste, M. (2005). Antecedents and outcomes of self-determination in 3 life domains: The role of parents' and teachers' autonomy support. *Journal of Youth and Adolescence*, 34(6), 589-604.
- Soenens, B., Park, S. Y., Mabbe, E., Vansteenkiste, M., Chen, B., Van Petegem, S., & Brenning, K. (2018). The moderating role of vertical collectivism in South-Korean adolescents' perceptions of and responses to autonomy-supportive and controlling parenting. *Frontiers in psychology*, 9, 1080.
- Steinberg, S. (2007). *Ergenlik*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Steinberg, L. ve Silverberg, S. (1986). The vicissitudes of autonomy in early adolescence. *Child Development*, 57(4), 841-851.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Dornbusch, S. M. ve Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child Development*, 63(5), 1266-1281.
- Steiner, H. ve Feldman, S.(2008). *Genel prensipler ve özel problemler*. İstanbul: Prestij Yayınları.
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. D. Brown ve L. Brooks (Ed.). *The jossey-bass management series and the jossey-bass social and behavioral science series. career choice and development: applying contemporary theories to practice* içinde. 197-261. San Francisco: JosseyBass.
- Tafarodi, R. W. ve Swann, W. B. (1995). Self-Liking and self-competence as dimensions of global self-esteem: Initial validation of a measure. *Journal of Personality Assessment*, 65, 322–342.
- Tatar, A., Bildik, T., Yektaş, Ç., Hamidi, F. ve Özmen, H. E. (2016). Duygusal Özerklik Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması ve klinik başvurusu olmayan ergen öğrencilerde duygusal özerkliğin incelenmesi. *Nobel Medicus*, 12(1), 39-48.
- Tung, S.,& Dhillon, R. (2006). Emotional autonomy in relation to family environment: A gender perspective. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 32(3), 201-212.
- Tulviste, T. (2011). Autonomy, educational plans, and self-esteem in institution reared and home-reared teenagers in Estonia. *Youth and Society*, 43(4), 1335-1354.

- Van Vianen, A. E. M., Klehe, U. C., Koen, J. ve Dries, N. (2012). Career Adapt-Abilities Scale Netherlands form: Psychometric properties and relationships to ability, personality, and regulatory focus. *Journal of Vocational Behavior*, 80, 716–724.
- Whiston, S. C. ve Keller, B. K. (2004). The influences of the family of origin on career development: A review and analysis. *The Counseling Psychologist*, 32, 493–568.
- Yalçınkaya H., Şanlı N. (2003). İlköğretim okulu 11-16 Yaş öğrencilerin ailede karar vermeye katılımı konusundaki görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 8(3), 7-16.
- Yılmaz, K.(2018). *Anne-baba tutumlarının ergenlerde benlik saygısına etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yılmaz, Y. (2007). *Anne-Baba tutumları ile ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul başarıları ve özerkliklerinin gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Gençlik çağı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zhang, W. X., ve Fuligni, A. J. (2006). Authority, autonomy, and family relationships among adolescents in urban and rural China. *J. Res. Adolesc.*, 16, 527–537.
- Zimmer-Gembeck, M. J. (2001). Autonomy in adolescence. J. V. Lerner ve R. M. Lerner (Ed.), *Adolescence in America: An Encyclopedia* içinde. 79-83. Co: Abc Clio.